

Memorandum ‘Samen werken aan een kindveiligere Vlaanderen. Een Vlaamse aanpak inzake kindermishandeling.’

De vertrouwenscentra kindermishandeling (VK) en het Vlaams expertisecentrum kindermishandeling (VECK) nodigen de nieuwe Vlaamse regering en in het bijzonder minister van Welzijn Beke uit om te putten uit onze aanbevelingen bij de verdere uitwerking van het Vlaamse regeerakkoord en beleid.

Samen werken aan een kindveiligere Vlaanderen en streven naar een versterkte Vlaamse aanpak inzake kindermishandeling staan voor ons centraal. Kindermishandeling heeft vaak ernstige en negatieve gevolgen op korte en lange termijn voor het kind (ondanks veerkracht), gezin, omgeving en samenleving. Een kindveiligere Vlaanderen gaat over het installeren van extra garanties in Vlaanderen om ook in situaties van (risico op) kindermishandeling daadkrachtige en resultaatgerichte maatschappelijke antwoorden te kunnen bieden. We streven naar het voorkomen, opmerken en stoppen van alle vormen van geweld en verwaarlozing ten aanzien van kinderen in een zorgafhankelijke situatie, en het voorkomen van herhaling en realiseren van herstel.

Kindveiligheid is tevens meer dan de afwezigheid van onveiligheid en raakt zo sterk aan een kindvriendelijke samenleving met veel ontplooiingsmogelijkheden. Een Vlaanderen op maat van kinderen is een toetssteen voor een toegankelijke, warme en duurzame samenleving. Dit vraagt om verdere investering in een goed uitgebouwde en universele publieke dienstverlening voor kinderen en gezinnen op alle levensdomeinen. Die dienstverlening verdwijnt niet uit beeld van zodra er (risico op) kindermishandeling is, maar is bereikbaar en beschikbaar voor elk gezin en neemt ook een verantwoordelijkheid op bij kindermishandeling.

1

1. Zet in op een omvattend en actueel zicht op de prevalentie van kindermishandeling

Alle vormen van kindermishandeling komen voor in Vlaanderen. Vlaamse kinderen krijgen te maken met de lichtste tot de meest extreme vormen van geweld en verwaarlozing en dit thuis, op school, in de kinderopvang, tijdens vrije tijd enzomeer. Bij eenzelfde kind komen ook vaak meerdere vormen van kindermishandeling voor. In Vlaanderen ontbreken omvattende en actuele prevalentiecijfers over kindermishandeling. De cijfers zijn veelal gedateerd en versnipperd overheen organisaties, sectoren, beleidsdomeinen en bevoegdheidsniveaus. Zo varen we blind en blijft kindermishandeling een onderschat en verborgen probleem. Het VECK wil samen met partners de bestaande cijfers samenleggen en interpreteren, onderzoek opzetten en correcte beeldvorming in de samenleving verzorgen.

2. Investeer in de aanpak van specifieke contexten en vormen van kindermishandeling

Er zijn specifieke en extra inspanningen nodig voor situaties van kindermishandeling in bepaalde contexten zoals kinderen in vechtscheidingen, kinderen op de vlucht, en voor bepaalde vormen zoals prenatale kindermishandeling, kinderen die opgroeien bij veroordeelde zorgfiguren, shaken infant syndroom, geweld tussen partners in een gezin, complex trauma, verwaarlozing en institutionele kindermishandeling. Elk van deze contexten en vormen vereisen extra kennisopbouw, maatregelen en projecten.

3. Vroegdetectie en –interventie vragen blijvende en verruimde aandacht

Voor kinderen en jongeren toont de chatbox **nupraatikerover** dagelijks zijn meerwaarde en potentieel. Door het medium, de vertrouwelijkheid en anonimiteit zorgt nupraatikerover ervoor dat minderjarigen die slachtoffer zijn van kindermishandeling sneller hulp zoeken en situaties worden aangepakt. Zonder deze chatbox blijven vele jongeren het geheim van misbruik of mishandeling ettelijke jaren met zich meedragen, dikwijls tot diep in hun volwassenheid. De Vertrouwenscentra hebben in de afgelopen vijf jaar de methodiek van de chat ontwikkeld met een groeiende hulpvraag en zullen de komende jaren blijven investeren in het uitbouwen van Nupraatikerover. Extra capaciteit is nodig om jongeren tijdig te kunnen helpen zonder dat ze op een wachtlijst voor een chatgesprek hoeven te staan. Het toenemend aantal oproepen en de inhoud van de chats tonen aan dat hier nood aan is.

De ingeslagen weg van **vroegdetectie en –interventie via professionals en organisaties die werken met volwassenen en werkzaam zijn buiten de jeugdhulp** verdient verderzetting. Projecten zoals de Kindreflex bij de geestelijke gezondheidszorg voor volwassenen en het stappenplan ontwikkeld voor en met de kinderopvang moeten blijvend worden ondersteund, verdiept, verbreed en onderzocht. De projecten tonen dat goed doordachte, eenvoudige en gedragen instrumenten de alertheid voor de veiligheid van kinderen vergroten en de bereidheid en mogelijkheden tot handelen versterken. Voor de **Kindreflex** kan best worden ingezet op verbreding naar o.a. CAW, OCMW, mutualiteiten, ziekenhuizen, justitiehuis, VAPH-sector (begeleid wonen), huisartsen en wijkgezondheidscentra, en thuiszorg.

Het **stappenplan ontwikkeld voor de kinderopvang** toont op zijn beurt heel wat potentieel voor organisaties en professionals buiten de jeugdhulp. Het verhoogt ook de aandacht voor kinderen die getuige zijn van geweld. Te denken valt aan de preventieve gezinsondersteuning en Huizen van het Kind maar ook onderwijs, vrije tijd, sport en anderen.

De vertrouwenscentra zetten naar maximaal vermogen in op deze evoluties en hun toegankelijkheid voor actoren en organisaties buiten de jeugdhulp. Dit staat voor een daadkrachtige jeugdhulp die integraal werken ademt en realiseert, inspeelt op bredere mogelijkheden in de samenleving en volop gericht is op de krachten en zelfregulatie van kinderen en gezinnen.

4. Versterk de hulpmogelijkheden van de vertrouwenscentra en jeugdhulp

De vertrouwenscentra stellen steeds de meest doeltreffende aanpak en oplossing voor een kind voorop: zo intensief en ingrijpend als nodig, en zo licht als mogelijk. De Vlaamse principes van proportioneel en subsidiair werken in de integrale jeugdhulp waarbij iedere

jeugdhulpverlener een verantwoordelijkheid heeft (samen met anderen), krijgen zo de nodige extra daadkracht. Complexe, ernstige situaties van kindermishandeling noodzaken de mogelijkheid tot aanvullende inzet van een vertrouwenscentrum kindermishandeling dat direct en/of samen met andere jeugdhulpverleners de vrijwillige hulpverlening realiseert. Hulpverlening voorop stellen in situaties van intrafamiliale kindermishandeling – iets waar Vlaanderen sterk in is – kan ten volle renderen wanneer er verschillende, aanvullende hefboomen aanwezig zijn in die vrijwillige hulpverlening waarbij de vrijblijvendheid van hulp proportioneel kan worden afgebouwd.

Een verdere **versterking van de VK-teams is tevens nodig om de hulp t.a.v. de kinderen, gezinnen en hun omgeving waar te maken**. Het installeren van veiligheid voor kinderen en de toegankelijke werking van de VK vereisen voldoende ruimte voor de teams om zelf hulp te bieden aan betrokkenen. Het breed palet aan activiteiten van de VK in verband met onderzoek, indicatie, begeleiding, coördinatie, consult en doorverwijzing (inclusief online hulpverlening), via een multidisciplinaire teamwerking en continue samenwerking, staat op gespannen voet met voldoende intensieve begeleiding van een gezin door het VK zelf. De vertrouwenscentra willen verder en meer inzetten op samenwerkingen met partners om hun omvattende missie en aanpak te realiseren, maar benadrukken tegelijkertijd dat de werking soms onder druk staat door de veelheid aan structureel ontwikkeld overleg. De Kindreflex, stappenplan voor de kinderopvang, 1 gezin 1 plan, zorggarantie bij uithuisplaatsing, ketenaanpak intrafamiliaal geweld e.d. verhogen naast de alertheid, mogelijkheden, samenwerking en toegankelijkheid ook de instroom en op te zetten samenwerking bij een VK. Hierbij moet ook steeds het menselijke aspect in het oog gehouden worden. Werken in en met extra moeilijke situaties vraagt extra zorg voor de zorgverleners en betrokkenen. **Verdere versterking van de vertrouwenscentra en jeugdhulp, en meer doelgerichtheid in de organisatie van de (jeugd)hulp dringt zich op.**

3

De vertrouwenscentra hebben en nemen in de eerste plaats een moreel en maatschappelijk engagement op tot het bieden en promoten van hulp vanuit een betrokkenheid op het kind en vanuit een bezorgdheid om zijn ontwikkeling, welzijn en veiligheid. **Dit engagement heeft blijvend baat bij een decretaal kader dat de VK gemandateerd verantwoordelijk maakt om de buitengerechtelijke hulp maximaal te realiseren.** Dit gaat over de aanklappende rol die de VK hebben ten aanzien van gezinnen en hun omgeving om vrijwillige hulp die niet langer vrijblijvend is te benutten. Dit impliceert een mandaat om op een aanklappende manier en in samenspraak met alle betrokkenen gezinsleden aan te spreken; informatie te verzamelen en bij elkaar te leggen en continuïteit, coördinatie en communicatie aan te sturen, ondersteunen en stimuleren. Vrijwilligheid bij cliënten, ernst van de situatie, noodzakelijke hulp om de situatie te doen keren, nood aan extra expertise rond kindermishandeling, vlotte toegankelijkheid voor partners buiten de jeugdhulp zijn allen complementaire criteria voor de toegang tot het VK-aanbod. Vrijwilligheid en vrijblijvendheid worden voldoende scherp uit elkaar gehouden, de VK zetten zich vooral schrap voor vrijwillige hulp die niet vrijblijvend is. Dit om onvrijwillige hulp te voorkomen of net mogelijk te maken. In de meest geëscaleerde fase van niet-vrijblijvende hulp die ook niet langer vrijwillig is, of via aanmelding vanuit parket, is een mandaat nodig om in bepaalde situaties van kindermishandeling aan de procureur des Konings bescherming te vragen door de jeugdrechtbank.

Er is een **herwaardering van de hulpverlenende insteek t.a.v. de vertrouwenscentra aangewezen waarbij de verantwoordelijkheid van alle (jeugd)hulpverleners wordt behouden en versterkt.**

De termen gemandateerde voorziening, verontrusting, kindermishandeling en maatschappelijke noodzaak zijn te sterk met elkaar verweven en worden diffuus ingevuld. Dit doet onvoldoende recht aan het hele palet van mogelijkheden van de VK en anderen. De sector is daarom vragende partij dat de overheid samen met de VK, ondersteuningscentra jeugdzorg, het werkveld, stakeholders en wetenschap een traject opzet om de termen verder te verfijnen op basis van de ervaring en inzichten van de voorbije jaren met het Decreet IJH en samenwerking met justitie.

5. Samenwerking met justitie en politie zijn hard nodig

De goede samenwerking binnen jeugdhulpverlening, een ketenaanpak en gerichte samenwerking met justitie zijn voorwaarden voor een goede aanpak van kindermishandeling in Vlaanderen. De heropstart van een **Vlaams forum kindermishandeling** tussen welzijn en justitie, met arrondissementele raden kindermishandeling is een belangrijke uitdaging om te zorgen voor de nodige afstemming in een immer complexe, geladen en evoluerende samenleving. De ketenaanpak, beroepsgeheim, schuldig verzuim, tijdelijke uithuiszetting van ouders, nieuwe vormen en contexten van kindermishandeling e.d. vergen daadkrachtige, resultaatgerichte afstemming. De uitbreiding van het VFK met onderwijs, cultuur, vrije tijd, sport e.d. kan voor extra resultaten zorgen. Dit gebeurt best in voldoende afstemming met andere platformen inzake grensoverschrijdend gedrag, maar met behoud van focus op kindermishandeling. De betrokkenheid van de praktijkvloer, middenveld en verschillende expertisecentra is tevens een aandachtspunt.

4

De VK spannen zich verder in voor de **ketenaanpak intrafamiliaal geweld** zodat dit voor alle betrokkenen in situaties van kindermishandeling ook de gepaste meerwaarde kan bieden. Dit vergt een tweerichtingsverkeer waarbij zowel hulpverleners als justitiële partners hun dossiers vooruit kunnen helpen. Extra investering in de partners van de ketenaanpak om meer casusregie vanuit de hulpverlening te kunnen opnemen, is nodig.

Er is nood aan extra ontwikkelingen rond **forensische beeldvorming en hulpverlening** in situaties van kindermishandeling. De ketenaanpak en aangescherpte samenwerking met justitie nopen tot diagnostische beeldvorming die ook strafrechtelijke waarde heeft enerzijds, en hulpverlening aan ouders die nu of later opnieuw de zorg over kinderen krijgen na een strafrechtelijk proces en strafuitvoering anderzijds. De vertrouwenscentra kunnen zich hier vanuit hun multidisciplinaire werking verder in ontwikkelen.

6. Werk met het Vlaams expertisecentrum kindermishandeling samen aan een effectievere aanpak van kindermishandeling en bewustwording in de samenleving

Het Vlaams expertisecentrum Kindermishandeling (VECK) is opgericht als partnerorganisatie van de VK in maart 2016 in uitvoering van een nieuw Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenning en subsidiëring van de vertrouwenscentra kindermishandeling en de partnerorganisatie (17 november 2017). Het is een jonge organisatie die tegelijkertijd een hele voorgeschiedenis heeft. De oprichting van het VECK is een nieuwe stap naar meer en

ruimere samenwerking door de zes VK en bouwt voort op de jarenlange opgebouwde goede samenwerking.

Het VECK wil meerwaarde creëren vanuit samenwerking en het opbouwen van een netwerk van organisaties. Door het verbinden of delen van informatie, middelen, activiteiten en competenties wordt een sterker en omvattender resultaat bereikt. In die zin is het VECK in de eerste plaats een radar in het netwerk van de VK, en van daaruit een (netwerk)partner van jeugdhulpverleners, dienstverleners, burgers, overheden, middenveld, andere steun- en expertisecentra, media enzovoort.

Projecten zoals de Kindreflex en de thematische uitwerking van nieuwe uitdagingen hebben baat bij deze partnerorganisatie die verbinding maakt tussen wetenschap, beleid en praktijk. Er kan samen met het VECK worden gestreefd naar:

- slagkrachtige participatie van de VK in de beleidsvorming aangaande onder meer jeugdhulpverlening, verontrustende situaties en kindermishandeling;
- kennisopbouw en deskundigheidsbevordering in Vlaanderen omtrent kindermishandeling, minstens wat betreft de prevalentie en de aanpak van kindermishandeling;
- versterking van de aanpak van kindermishandeling door de VK en haar partners; en
- bevordering van een onderbouwd en effectief algemeen beleid in de aanpak van kindermishandeling.

De uitdagingen die prioriteit verdienen in Vlaanderen zijn:

- Kennisbeheer en oprichting van verschillende onderzoekslijnen in de schoot van een academische werkplaats kindermishandeling. Het VECK wil nieuwe vraagstukken op hun prevalentie/incidentie en hun kenmerken onderzoeken (versterken detectie) en methodieken ontwikkelen in de aanpak ervan (geweld stoppen – nieuw geweld voorkomen – herstel mogelijk maken). Er is de uitdaging om onze Vlaamse praktijk verder in kaart te brengen, te expliciteren en te verbeteren. Hierbij is er de opportuniteit om een directe vergelijking te maken met de Waalse praktijk. Er ligt een onderzoeksvoorstel klaar in samenspraak met SOS Enfants.
- Bewerkstelling van een correcte en constructieve beeldvorming rond kindermishandeling en de aanpak ervan in de media en bij partners, door op te treden als betrouwbare partner en woordvoerder i.v.m. kindermishandeling. Er wordt waar mogelijk gebruikt gemaakt van de mogelijkheden en sterktes van grenslijn, nupraatikerover en 1712.
- Deskundigheidsbevordering door verdere ontwikkelingen te ondersteunen op vlak van de Kindreflex, stappenplan kindermishandeling in de kinderopvang, methodiekontwikkeling, vorming, opleiding, supervisie en studiedagen. Het VECK werkt een vormingsaanbod uit dat inzetbaar is voor een breed aantal organisaties en geïnteresseerden. We exploreren de zin en mogelijkheid van een klankbordgroep van wetenschappers en experts die het thema mee willen opnemen en evoluties opvolgen.
- Deelname aan de verschillende Vlaamse en internationale overlegfora en werkgroepen rond het thema kindermishandeling met extra aandacht voor de mogelijke opstart en

ondersteuning van een Vlaams forum kindermishandeling. We hebben hierbij nadrukkelijke aandacht voor internationale evoluties in kader van kinderrechten en de strategische doelstellingen van de Verenigde Naties, waaronder het beëindigen van alle vormen van geweld ten aanzien van kinderen.

- Opvolging en ondersteuning van de hulplijn 1712 en chatbox nupraatikerover.
- Ondersteuning van de VK met extra aandacht voor nieuwe thematische en methodische ontwikkelingen, kwaliteitszorg, ontwikkeling elektronisch dossier en elektronische veiligheid(sbeleid).

Ten slotte, het VECK staat voor de uitdaging om te groeien. Via projectmiddelen en vanuit een gedrevenheid en goede samenwerking met de VK is met beperkte middelen al heel wat mogelijk. Om de opdrachten van het VECK structureel te verankeren en te verduurzamen, is uitbreiding van subsidies echter noodzakelijk.